

Dane osobowe pod ochroną

Wybrane zagadnienia

Niemal na każdym polu swojej działalności przedszkole „dotyka” aspektów związanych z przetwarzaniem danych osobowych. Pamiętać należy, że zarówno na barkach dyrektora placówki, jak i osób upoważnionych do przetwarzania tych danych spoczywa ciężar odpowiedzialności za ich ochronę i zapewnienie właściwych, zgodnych z wymogami prawa warunków do ich przetwarzania.

Wiodącą rolę w procesie zapewniania odpowiednich warunków przetwarzania danych osobowych odgrywa oczywiście dyrektor przedszkola. Jednym z jego najważniejszych obowiązków, wynikającym wprost z *Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (dalej: *Ustawa*), jest ich zabezpieczenie. Obowiązki w zakresie zabezpieczenia danych osobowych ujęte zostały w rozdziale 5 tego dokumentu i możemy je streścić w jednym, krótkim zdaniu: Administrator danych (tu: przedszkole reprezentowane przez dyrektora) zobowiązany jest do zastosowania środków bezpieczeństwa adekwatnych do zagrożeń. Rzeczony administrator danych musi wykazać się nie tylko analitycznym umysłem, niezbędnym do zidentyfikowania wszelkich zagrożeń czyhających aktualnie na przetwarzane dane osobowe, ale też nieprzeciętną zdolnością przewidywania zdarzeń w celu identyfikacji zagrożeń, które mogą pojawić się w przyszłości. Nazywamy to **analizą ryzyka**.

Kolejnym, bardzo istotnym punktem na polu przetwarzania danych osobowych jest pamiętanie o konieczności zbierania tych danych wyłącznie w oznaczonych i zgodnych z prawem celach. Nie wolno przy tym zapominać, że ich zakres (pozycje identyfikujące konkretną osobę, takie jak np. imię, nazwisko, adres) nie może przekraczać informacji niezbędnych do realizacji tych celów. Szczególną uwagę należy zwrócić tu na realizowaną w niektórych przedszkolach praktykę pozyskiwania różnego rodzaju deklaracji, typu PIT, RMUA itp., w celu ustalenia faktycznego miejsca zamieszkania rodziców dziecka. Trzeba wyraźnie wskazać, że pozyskiwanie tego typu dokumentów nie znajduje żadnych podstaw prawnych.

Cel i zakres przetwarzanych danych są, jak widać, najważniejszymi aspektami zagadnienia ochrony danych osobowych w Rzeczypospolitej Polskiej.

„DANE WRAŻLIWE” W PRZEDSZKOLU

Na dane wrażliwe, wymienione w art. 27 *Ustawy*, składają się m.in.: pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniowa, partyjna lub związkowa, jak również dane o stanie zdrowia, kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym oraz dane dotyczące skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatów karnych, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.

Niedopełnienie obowiązku zgłoszenia prowadzonego zbioru danych osobowych do rejestracji GIODO może skutkować odpowiedzialnością karną.

Problemy pojawiają się przy ustaleniu, jakiego rodzaju dane, określane mianem „wrażliwych”, przedszkole może przetwarzać przy realizacji zadań oświatowych. O ile intuicyjnie czujemy, że nie wolno w przedszkolu przetwarzać informacji o tym, że ojciec dziecka spędził ostatnie 10 lat w więzieniu, to zupełnie naturalne wydaje się prawo placówki do przetwarzania danych o stanie zdrowia przedszkolaka, takich jak np. alergia, epilepsja, ADHD. Nie jest to jednak tak oczywiste, jak można by sądzić. Dla wychowawców istotna jest informacja o występujących w grupie chorobach, chociażby z punktu widzenia oceny prac dziecka w relacji do jego aktualnych możliwości psychofizycznych, nie mówiąc już o skrajnych sytuacjach związanych nawet z zagrożeniem życia malucha, np. w przypadku ostrych alergii pokarmowych. W tym miejscu ponownie

pojawia się charakterystyczny dla przetwarzania danych osobowych przez jednostki oświatowe problem z właściwą podstawą prawną.

Przed wszystkim należy zwrócić uwagę na § 19 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 lipca 2009 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji*, który zobowiązuje przedszkola, w tym również te niepubliczne, do prowadzenia dokumentacji badań i czynności uzupełniających, prowadzonych w szczególności przez pedagoga, psychologa, logopedę, doradcę zawodowego i lekarza. Żaden przepis powołanego *Rozporządzenia* nie określa jednak, jakie dokumenty mają składać się na taką dokumentację. Jedyną wskazówkę stanowią tu przepisy *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*, z których wynika, że dokumentacja badań i czynności uzupełniających ma obejmować kartę indywidualnych potrzeb ucznia, zawierającą orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, indywidualnego przygotowania

przedszkolnego oraz indywidualnego nauczania. *Rozporządzenie* to weszło jednak w życie dopiero 1 lutego 2011 r. i zaczęło obowiązywać od roku szkolnego 2011/2012.

Brak szczegółowej i jednoznacznej regulacji odnoszącej się do rodzaju dokumentów dotyczących dziecka objętego pomocą psychologiczno-pedagogiczną, jakie przedszkole może gromadzić, oznacza trudności we wskazaniu podstawy prawnej do przetwarzania danych uzyskanych w związku z udzielaniem takiej pomocy. Skoro bowiem wraz z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej gromadzone są dane o stanie zdrowia podopiecznego, to, zgodnie z *Ustawą*, przetwarzanie tego typu danych może nastąpić wyłącznie w przypadku istnienia szczególnego przepisu rangi ustawowej, który będzie stwarzał pełną gwarancję ochrony tych danych. Obecnie **nie można** wskazać takiego przepisu.

Zaznaczyć tu należy, że również informacje o stanie zdrowia przedszkolaka przetwarzane w dokumentacji medycznej, przechowywanej w gabinecie profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej, nie mogą być przetwarzane w oparciu o przepisy rozporządzenia. Podstawą prawną do przetwarzania „danych wrażliwych” może stanowić wyłącznie przepis rangi ustawy. Niestety w opisywanej sytuacji trudno jest znaleźć przepis ustawowy, który mógłby zostać uznany za przesłankę dopuszczalności przetwarzania danych o stanie zdrowia dzieci w ramach dokumentacji medycznej przechowywanej w przedszkolu. Jedynym wyjściem z tej patowej sytuacji jest pozyskanie od rodziców **pisemnej zgody** na przetwarzanie tego typu danych. Oczywiście rozpoczęcie przetwarzania może nastąpić po przyjęciu dziecka do przedszkola, gdyż dopiero z tą chwilą powstaje cel uzasadniający zbieranie danych.

Ażeby wywoływać na temat przetwarzania danych wrażliwych w przedszkolach zakończyć nieco bardziej optymistycznie, zauważyć należy, że zgoła inaczej rzecz się ma w przypadku danych wrażliwych przetwarzanych w związku z kształceniem wychowanków posiadających opinię o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka lub orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, a także o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Obowiązki przedszkola w tym zakresie wynikają wprost z przepisów *Ustawy o systemie oświaty*, zapewniając tym samym przedszkolom podstawę prawną do przetwarzania danych osobowych zawartych we wskazanych powyżej dokumentach.

PRZETWARZANIE DANYCH OSOBOWYCH A ODBIERANIE DZIECI Z PRZEDSZKOLA

Przetwarzanie danych osób upoważnionych przez rodziców do odbierania dziecka z przedszkola nie zostało uregulowane żadnymi aktami prawnymi. Brak ten powoduje, że placówki w sposób dowolny określają zakres wymaganych danych, choć najczęściej sprowadza się to do żądania podstawowych danych identyfikacyjnych (imienia, nazwisko, serii i numeru dowodu osobistego) oraz kontaktowych (adresu zamieszkania, numeru telefonu). W tym przypadku zauważyć jednak należy, że podstawą prawną do przetwarzania danych osób odbierających dzieci z przedszkola jest

Obowiązkiem każdego dyrektora przedszkola jest zadbanie o bezpieczeństwo danych osobowych w jego placówce

konieczność zapewnienia maluchowi bezpieczeństwa, co wystarcza, aby przetwarzanie danych osób odbierających dziecko z przedszkola potraktować jako realizację **prawnie usprawiedliwionego celu administratora danych**, o którym mowa w art. 23 ust. 2 pkt 5 *Ustawy*.

OBOWIĄZEK INFORMACYJNY

Jednym z podstawowych wymagań wynikających z *Ustawy o ochronie danych osobowych* jest doskonale znany obowiązek informacyjny. Jego „popularność” bierze się stąd, że jest on realizowany na wszelkiego rodzaju ulotkach, formularzach internetowych, a często również na oficjalnych dokumentach wykorzystywanych do pozyskiwania danych osobowych. Chyba każdy z nas zetknął się z formułą: „Dobrowolnie podane przez Panią/Pana dane przetwarzane będą, w celu marketingowym, przez administratora danych, którym jest ABC Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, przy ul. Placu Defilad 1. Przysługuje Pani/Panu prawo dostępu do swoich danych oraz prawo do ich poprawiania”. Obowiązek stosowania wskazanego powyżej zapisu wynika z art. 24 bądź z art. 25 *Ustawy*. Wprowadza ona ponadto szereg wyjątków, zwalniających z konieczności dopełnienia omawianego tu obowiązku. Jednym z nich jest fakt posiadania przez osobę, której dane dotyczą, informacji omówionych w przytoczonej powyżej formule.

W przedszkolach fakt ten widoczny jest już przy podejmowaniu decyzji, czy należy realizować obowiązek informacyjny w stosunku do rodziców dzieci przyjmowanych do przedszkola, czy też można założyć, że skoro zapisanie pociechy do placówki następuje na podstawie wniosku złożonego przez rodziców, to dysponują oni wszystkimi informacjami pozwalającymi im na jednoznaczną identyfikację przedszkola (nazwa i adres), znają cel, w jakim będą przetwarzane dane osobowe oraz wiedzą, że powinni poinformować placówkę w przypadku zmiany danych podanych we wniosku. Wynikałoby stąd, że rodzice posiadają informacje, które przedszkole powinno im przekazać i dlatego nie ma konieczności realizacji tego obowiązku.

Z innej jednak strony znajomość podanych powyżej informacji może zostać zakwestionowana przez rodzica, chociażby na poziomie prawa dostępu do swoich danych i prawa do ich poprawiania. Dlatego, stosując metodę restrykcyjnego traktowania przepisów i przyjmując za punkt odniesienia bezpieczeństwo prawne przedszkola, w stosunku do rodziców należy realizować obowiązek informacyjny.

Kolejnym newralgicznym punktem w obszarze realizacji obowiązku informacyjnego jest odbieranie dzieci z przedszkola przez osoby upoważnione przez rodziców. W tym przypadku nie można wskazać żadnej okoliczności zwalniającej administratora danych z dopełnienia obowiązku informacyjnego, zdefiniowanego w art. 25 *Ustawy*. Trudno również mówić o tym, że osoby te z całą pewnością dysponują wymaganymi informacjami. Skutkuje to koniecznością realizacji w stosunku do tych osób pełnego obowiązku informacyjnego.

Niezależnie od obowiązków określonych w art. 24 i 25 *Ustawy*, należy pamiętać, że na przedszkolu spoczywa rów-

nież obowiązek udzielenia na wniosek osoby, której dane dotyczą, w terminie 30 dni, informacji o przysługujących tej osobie prawach wynikających z *Ustawy* oraz informacji o: istnieniu zbioru, nazwie i adresie siedziby administratora danych, celu, zakresie i sposobie przetwarzania danych osobowych, dacie, od której dane są przetwarzane, sposobie udostępniania danych osobowych, w tym o odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych i źródle pozyskania danych (art. 33 *Ustawy*).

Spełnienie obowiązku informacyjnego jest o tyle istotne, że zaniechanie w tym zakresie skutkuje odpowiedzialnością karną. Stosownie do art. 54 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, kto, administrując zbiorem danych, nie dopełnia obowiązku poinformowania osoby, której dane dotyczą, o jej prawach lub przekazania tej osobie informacji umożliwiających korzystanie z praw przyznanych jej w *Ustawie*, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jest to przestępstwo indywidualne i może zostać popełnione przez administrującego zbiorem danych, którym w przedszkolu jest dyrektor.

Reasumując, wskazać należy na niepokojący fakt braku spójności między zasadami określonymi w przepisach o ochronie danych osobowych a przepisami oświatowymi, odnoszącymi się do przetwarzania tych danych w przedszkolach.

REJESTRACJA ZBIORÓW DANYCH OSOBOWYCH

Obowiązek zgłoszenia prowadzonych zbiorów danych osobowych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych wynika z art. 40 *Ustawy*. Szczęśliwie jednak art. 43 ust. 1 tej samej *Ustawy* przewiduje liczne zwolnienia z tego obowiązku. Jedno z nich obejmuje zbiory osób uczących się u administratora danych oraz zbiory danych przetwarzanych w związku z zatrudnieniem (art. 43 ust. 1 pkt 4 *Ustawy*). Przywołany tu przepis wskazuje jednoznacznie, że zarówno zbiory podopiecznych, jak i pracowników przedszkola (bez względu na podstawę zatrudnienia) nie podlegają rejestracji.

Otwarte pozostaje natomiast pytanie, czy należy zgłosić do GODO wykaz obejmujący dane osobowe osób upoważnionych przez rodziców do odbioru dziecka z przedszkola. Obowiązkowi rejestracji podlegają bowiem wyłącznie te zestawy danych, które mogą zostać uznane za **zbiór danych** w świetle definicji ustawowej, tj. posiadają strukturę o charakterze osobowym, a zawarte w nich dane są dostępne według określonych kryteriów. Istotne znaczenie dla udzielenia odpowiedzi, czy wykaz obejmujący dane osobowe osób upoważnionych przez rodziców do odbioru dziecka z przedszkola stanowi zbiór danych osobowych, ma ponadto kwestia sposobu przetwarzania zawartych w nim danych. Jeśli bowiem dane osób upoważnionych zostały wprowadzone do jakiegokolwiek systemu informatycznego (nawet jeśli jest to wyłącznie edytor tekstu), to wykaz ten nabiera cech zbioru danych, ponieważ ma on wówczas

Jedynie zbiór danych w formie papierowej może być wyłączony z obowiązku rejestracyjnego

strukturę o charakterze osobowym, a dane, dzięki wbudowanemu w taki system mechanizmowi wyszukiwania, są dostępne według określonych kryteriów. Stwierdzić więc należy, że cech zbioru danych może nie posiadać wyłącznie wykaz prowadzony w formie papierowej.

Podsumowując: w sytuacji, gdy wykaz danych o osobach upoważnionych przez rodziców do odbioru dzieci z przedszkola spełnia kryteria przypisane przez *Ustawę* do zbioru danych osobowych, to zbiór taki powinien zostać zarejestrowany. W przeciwnym wypadku obowiązek rejestracji nie istnieje.

Podstawę prawną do przetwarzania „danych wrażliwych” może stanowić wyłącznie przepis rangi ustawy.

Niedopełnienie obowiązku zgłoszenia prowadzonego zbioru danych osobowych do rejestracji GODO może skutkować odpowiedzialnością karną. Zgodnie z art. 53 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, kto, będąc do tego obowiązany, nie zgłasza do rejestracji zbioru danych, podle-

ga grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Przepis jest przestępstwem indywidualnym i może zostać popełnione wyłącznie przez dyrektora przedszkola jako administratora zbioru danych w placówce.

PODSUMOWANIE

Reasumując, wskazać należy na niepokojący fakt braku spójności między zasadami określonymi w przepisach o ochronie danych osobowych a przepisami oświatowymi, odnoszącymi się do przetwarzania tych danych w przedszkolach. Szczególnie dotkliwy jest brak regulacji, które odnosiłyby się do przetwarzania danych określanych mianem „wrażliwych”, w tym w szczególności informacji o stanie zdrowia przedszkolaków. Większość bowiem zapisów, zresztą również mocno nieprecyzyjnych, dotyczących przetwarzania danych wrażliwych, zawarta została w przepisach rangi rozporządzenia, gdy tymczasem z *Ustawy o ochronie danych osobowych* wynika jednoznacznie, że zasady dotyczące przetwarzania tego typu danych powinny znajdować się w przepisach rangi ustawowej. Brak jednoznacznego wskazania zakresu danych osobowych, jakie przedszkola mogą przetwarzać choćby w związku z rekrutacją, skutkują koniecznością samodzielnego określania przez dyrektorów kształtu wymaganych dokumentów. Prowadzić to może do naruszenia zasady przetwarzania tylko takich danych, które są niezbędne do wypełnienia zamierzonego celu (art. 26 ust. 1 *Ustawy*). Opisana powyżej sytuacja dziwi tym bardziej, że przepisy o ochronie danych osobowych obowiązują już ponad 10 lat, a niektóre z aktów prawnych związanych z *Ustawą o systemie oświaty* i odnoszących się w większym lub mniejszym stopniu do przetwarzania danych osobowych w przedszkolach wydane zostały w 2009 oraz 2010 r.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 101 poz. 926 ze zm.),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 lipca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji* (Dz.U. z 2009 r. Nr 116 poz. 977),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz.U. z 2010 r. Nr 228 poz. 1487).

Adam Myziak

Konsultant, audytor, specjalista w dziedzinie ochrony danych osobowych. W latach 2000–2010 inspektor w Biurze GODO. Obecnie prowadzi firmę konsultingową oferującą kompleksowe usługi w zakresie ochrony danych. Poprzez różnego rodzaju konferencje, szkolenia, warsztaty oraz publikacje aktywnie uczestniczy w procesie propagacji wiedzy na temat zgodnego z prawem i bezpiecznego przetwarzania danych osobowych w naszym kraju